Instrumentální tvorba Carla Ditterse von Dittersdorfa u pařížských nakladatelů*

Jana Franková

Produkce pařížských nakladatelů ve druhé polovině 18. století je považována za nejplodnější v Evropě této doby. Jako taková se výrazně podílela i na šíření repertoáru zahraničních autorů, včetně skladatelů středoevropského prostoru. Carl Ditters von Dittersdorf patří k nejznámějším vídeňským skladatelům své generace a snad i díky jeho úspěchu u pařížských nakladatelů přežilo povědomí o jeho tvorbě kontinuálně až do dnešní doby.

Otázky fungování pařížských vydavatelů byly předmětem již mnoha prací, nejpodstatněji se problematice dlouhodobě věnuje francouzská muzikoložka Anik Devriès-Lesure,¹ důležité pro studium této problematiky jsou také pramenné edice Cari Johansson a Michela Breneta.² Nárůst zájmu o autory středoevropského prostoru v polovině 18. století ve Francii neunikl Barry S. Brookovi v jeho syntetické práci o symfoniích ve Francii;³ přímo recepci hudby autorů německého prostoru věnoval svoji disertační práci Michel Hild.⁴ Jméno Carla Ditterse von Dittersdorfa se ve zmíněných pracích objevuje, avšak bez detailnějšího rozboru francouzské recepcí jeho díla. Dittersdorfova tvorba byla ostatně

* Tato studie byla připravena za finanční podpory Grantové agentury ČR (projekt reg. č. 19-25570Y).

¹ Anik Devriès – François Lesure, *Dictionnaire des éditeurs de musique français – Des origines à environ 1820* (Genève: Minkoff, Archives de l'édition musicale française 4, 1979, 2 sv.); Anik Devriès-Lesure, *L'édition musicale dans la presse parisienne au XVIIIe siècle – Catalogue des annonces* (Paris: CNRS Éditions, 2005), Anik Devriès-Lesure, „Un siècle d'implantation allemande en France dans l'édition musicale (1760–1860),“ in *Le concert et son public – Mutations de la vie musicale en Europe, 1780–1914 (France, Allemagne, Angleterre)*, ed. Hans Erich Bödecker – Patrice Veit – Michael Werner (Paris: Éditions de la Maison des sciences de l'homme, 2017), 25–45.

² Cari Johansson, *French Music Publishers Catalogues of the second half of the Eighteenth Century* (Stockholm: Almqvist & Wiksells, 1955, 2 sv.), Michel Brenet [vl. jm. Marie Bobillier], „La librairie musicale en France de 1653 à 1790, d'après les Registres de privilèges,“ *Sammelbände der internationalen Musikgesellschaft* 8, sv. 3 (1907), Leipzig: Franz Steiner Verlag, 1907, 401–466.

³ Barry S. Brook, *La Symphonie française dans la seconde moitié du XVIIIe siècle* (Paris: Institut de musicologie de l'université, 1962, 3 sv.).

⁴ Michel Hild, „La réception de la musique instrumentale allemande en France 1760–1790“ (disertační práce, Université Marc Bloch Strasbourg, 2003).

od monumentálního díla Carla Krebse z počátku 20. století v novodobějším výzkumu reflektována pouze v kontextu jednotlivých forem.⁵ V těchto pracích tak lze také nalézt informace o autenticitě vydávaných děl, a to v přehledových pracích o Dittersdorfových symfoniích a o komorních dílech obsahujících vždy tematický katalog vztahující se k vybranému repertoáru.⁶ Přímo problematice vydávání autorů vídeňského prostoru u pařížských nakladatelů v letech 1756–1777 se nejnověji věnuje Sarah N. Schulmeister. Ta zahrnuje Ditterse mezi skladatele, jejichž francouzským tiskům se přehledově pro zmíněné časové období věnuje, hlavní tematika její disertační práce je nicméně zaměřena na vydavatele Antoina Hubertyho, který Dittersdorfa vydával jen minimálně.⁷

Carl Ditters von Dittersdorf sice pocházel z Vídně, podstatnou část své hudební dráhy však strávil mimo metropoli. Svoji hudební kariéru započal v 50. letech 18. století a proslavil se zejména jako virtuosní hráč na housle, na počátku 60. let snad patřil mezi nejlepší vídeňské houslisty. Dlouhodobě se potýkal s finančními problémy,⁸ proto nad rámec svých zaměstnání také vyučoval a hojně komponoval, zejména instrumentální kusy. V tom pokračoval i později mimo Vídeň. Pohnuté životní osudy podpořily u Dittersdorfa velkou tvůrčí produkci, což se projevilo nejen v komických operách a singspielech, ale také v instrumentální tvorbě. Zejména symfonie a kvartety jej ostatně spolu s komickými operami proslavily nejen za jeho života, ale udržely jeho věhlas i do současnosti. Eva Badura-Skoda spojuje velkou poptávku po nových symfoniích nejen ve Vídni,

⁵ Carl Krebs, *Dittersdorfiana* (Berlin: Verlag von Gebrüder Paetel, 1900).

⁶ Margaret H. Grave, „First-Movement Form as a Measure of Dittersdorf's Symphonic Development“ (disertační práce, Department of Music, Graduate School of Arts, New York University, 1977); Eva Badura-Skoda, ed., thematic index prepared by Margaret H. Grave, *Carl Ditters von Dittersdorf: Six Symphonies. The Symphony 1720–1840*, series B, vol. 1 (New York: Garland, 1985), Sang-Chun Yeon, *Carl Ditters von Dittersdorf: Die Kammermusik für Streichinstrumente. Quellenkundliche und stilistische Untersuchungen mit einem thematischen Verzeichnis* (Hildesheim, Zürich, New York: Olms, 1999).

⁷ Sarah N. Schulmeister, „Antoine Huberty und die Wiener Instrumentalmusik am Pariser Notendruckmarkt 1756–1777“ (disertační práce, Universität für Musik und darstellende Kunst Wien, 2018).

⁸ Na jeho nedostatek finančních prostředků měla velký vliv záliba v kulečnicku, jak zmiňuje ve své biografii: „Dies war mein Verderben. Ich geriet in liederliche Gesellschaft, und meine Gage wollte nicht zulangen. Ungeachtet ich neben dieser noch eine ziemlich ansehnliche Zubeße von einigen Scholaren hatte, die gut bezahlten; ungeachtet ich mich bald in Kirchen, bald in Privathäusern hören ließ und manchen schönen Dukaten verdiente, so reichte doch alles dieses nicht zu; denn Billiard, Karten- und Kegelspiel machten mich oft schon in der Hälfte des Monats rattenkahl. Freilich gelang es mir auch zuweilen, im Billiard, das ich sehr gut spielte, ansehnliche Gewinne zu machen, womit ich meine Schulden bezahlen konnte und wieder neuen Kredit erhielt.“ *Karl von Dittersdorfs Lebensbeschreibung. Seinem Sohne in die Feder diktirt* (Leipzig: Breikopf und Härtel, 1801), 91–92.

ale i v Mannheimu a Paříži s probíhajícími válkami v 50. letech 18. století a nedostatkem financí k provozování scénických děl.⁹

Symfonická tvorba patří také k Dittersdorfovým nejčtenějším. Do roku 1760 zkomponoval Ditters přibližně dvacet symfonií, v dalším desetiletí pak převážnou část své symfonické produkce (celkem se předpokládá, že do roku 1770 složil 64 z celkem 122 symfonií, které mu připisuje Margaret Grave).¹⁰ Oldřich Pulkert ve svém nedokončeném tematickém katalogu Dittersových děl uvádí dle Badury-Skody přes dvě stě autentických symfonií a přes sto symfonií chybně či sporně atribuce. Takový nárůst skladeb oproti Grave byl u Pulkerta zapříčiněn přístupem k fondům v tehdejší Československu a zemích východního bloku, kde se Dittersdorfova tvorba dochovala nejčteněji. Pro přípravu této studie nebylo možné Pulkertovu práci, která zůstala v nepublikované podobě, prostudovat. Lze nicméně předpokládat, že v otázce četnosti a typologie Dittersdorfových děl u pařížských nakladatelů by větší či menší povědomí o rukopisných pramenech jeho děl ze střední Evropy nehrálo podstatnou roli a nemělo tedy vliv na relevanci závěrů.

Pozice Francie a zejména Paříže ve druhé polovině 18. století coby tiskařské velmoci na poli hudebnin měla poměrně krátkou historii. Francouzské tisky lokálních autorů, zejména z prostředí královského dvora, byly sice známy po Evropě již v průběhu 17. století, repertoárově se však jedná o poměrně úzkou produkci vokální tvorby a později francouzských oper a dalších scénických žánrů uváděných u dvora a v Académie royale de musique, tedy pařížské opeře. K tomu lze připočíst kolektivní sbírky populárních písní, které vycházely periodicky po více než sedmdesát let,¹¹ a jen v minimální míře také komornější kusy jak vokální, tak instrumentální. To vše na základě tisku ze štočků, který provozoval od roku 1551 rod Ballardů, a od roku 1639 byli na základě privilegia nazýváni jedinými královými tiskaři hudebnin.¹² Tento tiskařský rod svým výlučným postavením nejen udržoval jednotnou grafickou podobu tisků a kvalitu obsahu, ale také při-

⁹ Badura-Skoda – Grave, *Carl Ditters*, XXVII.

¹⁰ *Ibid.*, také Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 39–41.

¹¹ Jedná se o sbírky písní *Livres d'airs de différents auteurs* vydávané jako ročenky v letech 1658–1694 a sbírky s měsíční periodicitou *Recueils d'airs sérieux et à boire* z let 1695–1724. V letech 1725–1732 na ně navazovaly čtvrtletníky *Mélanges de musique latine, française et italienne*. K tomuto repertoáru viz digitální zdroje Philidor v Centre de musique baroque de Versailles, přístup 10. 9. 2019, <http://philidor.cmbv.fr/Publications/Partitions-en-ligne/Edition-moderne-des-Livres-d-airs-de-differents-auteurs-LADDA>. Viz také Anne-Madeleine Goulet, *Poésie, musique et sociabilité au XVIIe siècle. Les Livres d'airs de différents auteurs publiés chez Ballard (1658–1694)* (Paris: Champion, 2004); Jean-Philippe Goujon, „Les Recueils d'airs sérieux et à boire des Ballards (1695–1724)“, *Revue de musicologie* 96, č. 1 (2010): 35–72.

¹² K vývoji hudebního tiskařství ve Francii detailněji viz např.: Anik Devriès – François Lesure, *Dictionnaire des éditeurs de musique français* (Genève: Minkoff, 1979), sv. 1, Introduction.

spíval k uniformitě vydávaného repertoáru ve vazbě na hlavní proud oblíbený u královského dvora. Monopol Ballardů zároveň svými produkčními možnostmi omezoval větší rozvoj hudebních edic ve Francii.¹³

Paralelně k monopolu rodu Ballardů se nicméně rozvíjela i jiná produkce tištěných hudebnin, a to na základě rytých ploten. Protože taková výroba spadala pod řemeslo rytců, nevztahovalo se na ni tiskařské privilegium Ballardů. Již od roku 1660 se tak ve Francii objevují tisky místních autorů v jejich vlastní režii. Nejčastěji tato produkce zahrnovala komorní vokální a instrumentální tvorbu a sólový repertoár, který ostatně Ballardovi téměř nevydávali. Postupně se na rytí hudebnin rytci specializovali a počet edic se množil. Výraznější posun v dostupnosti takto vydávaných hudebnin, které si distribuovali sami skladatelé, přineslo až otevření prvního obchodu s hudebninami – à la Règle d'Or – v roce 1692. Zde pod vedením Henry Foucaulta a od roku 1720 Françoise Boivina byly k dispozici ryté tisky hudebnin v komisním prodeji. V roce 1728 byl otevřen druhý takový obchod – à la Croix d'Or – pod vedením jednoho z králových 24 houslistů, Jeana-Pantaléona Leclerca; od roku 1736 jeho bratr Charles-Nicolas Leclerc hudebniny od autorů přímo vykupoval a sám začal noty i vydávat. Tím se otevřely v Paříži dveře zahraničnímu repertoáru, který měl ostatně Leclerc ml. jako hlavní náplň svých edic. Další rozmach nakladatelů hudebnin na základě rytých ploten přišel až v 50. letech 18. století.

Francii si v té době podmanila italská hudba, či hudba italskými vzory inspirovaná. Již od přelomu 17. a 18. století se francouzské publikum střídavě vymezovalo vůči italské hudbě, která do Francie čím dál více pronikala, anebo ji naopak oslavovalo. V osobě regenta Filipa Orléanského dostala italská hudba zastánce v nejvyšších kruzích. Otevřením *Concert spirituel* v roce 1724 se dále rozšířily možnosti provozování nefrancouzského repertoáru, neboť povolení z operního privilegia při otevření těchto veřejných koncertů přímo zakazovalo provádět zde francouzskou vokální hudbu. Větší nárůst zájmu o italskou hudbu lze spojit i s příchodem druhé manželky korunního prince Marie Josefy Saské roku 1747. Od té chvíle se na koncertech pořádaných královnou ve Versailles objevovaly častěji italské árie a pronikly i do programu *Concert spirituel*. V této době byli k francouzskému dvoru zváni i vyhlášení zpěváci, kteří se předvedli i v metropoli.¹⁴ Na narůstající zájem o italskou hudbu odpovědělo i vedení

¹³ Na nedostatek možností k tisku hudebnin si stěžoval například Annibal Gantez ve svém spise *L'entretien des musiciens* (1643), *ibid.*, 9.

¹⁴ Sopranistka Francesca Cuzzoni (začátek roku 1750), Faustina Bordoni Hasse se svým manželem (květen – srpen 1750), Farinelli (červenec 1752), Gaetano Guadagni (říjen 1753–jaro 1754), Gaetano Majorano Caffarelli (květen–listopad 1753).

Académie royale de musique pozváním italských operistů Eustachia Bambiniho v létě 1752, kteří zde nakonec neplánovaně setrvali více než rok.¹⁵

Současně s přílivem aktuální italské vokální produkce sílil i zájem o zahraniční instrumentální tvorbu, podpořený rozvojem pořádání koncertů v metropoli.¹⁶ Provozování zahraniční hudby se stávalo módní záležitostí, znatelné otevření se zahraničním vlivům (nejen italským) je patrné i ve složení předních soukromých orchestrů. Ať již se jedná o počátek 50. let 18. století, kdy vedl orchestr finančníka Alexandra Le Riche de La Pouplinière Johann Stamitz (1754–1755), či o období hlavního rozvoje v 60. letech na příkladu mezinárodně obsazeného orchestru prince Louise Françoise de Bourbon Contiho.¹⁷ Co se týče terminologie, je vhodné připomenout, jak upozorňuje Hild, že veškerá hudba vydávaná mimo Francii před rokem 1750 byla nazývána italskou hudbou, i pokud jejími autory byli skladatelé z německy mluvících oblastí střední Evropy.¹⁸ Od 50. let se pak stále častěji objevuje označení „allemand“, tedy německý, pro produkci zahrnující německé země a oblast střední Evropy. Repertoár z této oblasti do Francie také v polovině století výrazněji pronikal, v dubnu 1751 je doloženo první provedení symfonie Johanna Stamitze v *Concert spirituel*.¹⁹ Od té doby se symfonická a koncertantní tvorba autorů německojazyčného prostoru v *Concert spirituel* objevovala poměrně často; nárůst zájmu o symfonickou produkci stoupl ještě více po zařazení přestávky do programu koncertů od dubna 1773, protože obě části koncertu otvíraly právě symfonie.²⁰

Na nárůst zájmu o zahraniční repertoár odpovídali i pařížští nakladatelé, jejichž počet od roku 1755 neustále narůstal. V tomto období se také na pařížském trhu s hudebninami poprvé objevují autoři vídeňského prostoru. Jako první a po několik let jediní skladatelé jsou to Georg Christoph Wagenseil a Karl

¹⁵ Solveig Serre, *L'Opéra de Paris (1749–1790). Politique culturelle au temps des Lumières* (Paris: CNRS éditions, 2011), 227.

¹⁶ O tom více Michel Brenet [vl. jm. Marie Bobillier], *Concert en France sous l'ancien régime* (Paris: Librairie Fischbacher, 1900), také David Hennebelle, *De Lully à Mozart. Aristocratie, musique et musiciens à Paris (XVIIe–XVIIIe siècles)* (Seyssel: Champ Vallon, 2009). K historii Concert spirituel viz Constant Pierre, *Histoire du Concert Spirituel 1725–1790* (Paris: Société française de musicologie, 2. vyd., 2000), nejnověji také Beverly Wilcox, „The Music Libraries of the Concert Spirituel: Canons, Repertoires, and Bricolages in Eighteenth-Century Paris“ (disertační práce, University of California, Davis, 2013).

¹⁷ Hennebelle uvádí pro období od konce 17. do konce 18. století celou třetinu hudebníků šlechtických orchestrů jako pocházející ze zahraničí, nejpočetnější mezi nimi byli hudebníci z německy mluvících zemí střední Evropy, viz Hennebelle, *De Lully à Mozart*, 326.

¹⁸ Hild, *La Réception*, 45.

¹⁹ Pierre, *Histoire du Concert Spirituel*, N°436 a s. 260.

²⁰ O tom také Wilcox, „The Music Libraries“, 85.

Kohaut.²¹ Je zajímavé, že přítomnost skladeb obou hudebníků ve Francii je spjata s tamním pobytem Václava Antonína z Kaunitz-Rietbergu, který v Paříži pobýval od listopadu 1750 do konce roku 1752 jako vyslanec Marie Terezie u francouzského dvora. Dochované účty ukazují na přítomnost několika hudebníků v jeho doprovodu, zřejmě pod vedením hornisty Steinmetze. Jediný další jménem známý hudebník je Karl Kohaut, který fungoval i jako hraběcí sekretář.²² Z dochované korespondence vyplývá, že si Kaunitz nechal do Paříže zaslat Wagenseilovy skladby.²³ Tvorba obou skladatelů tak byla pravděpodobně známá v Paříži již od počátku 50. let, k prvním vydáním však došlo až v roce 1756.²⁴ Do počátku 60. let byli tito skladatelé jedinými autory vídeňského prostoru vydávanými v Paříži. V roce 1766, kdy se ve Francii objevuje zřejmě první tisk Dittersdorfových děl, mu však již předcházely edice děl Leopolda Hofmanna (od 1760), Franze Asplmayera (od 1761), Josepha Haydna (od 1764) a také Josefa Antonína Štěpána a Carla d'Ordoneze (od 1765).²⁵ Dle Schulmeister patří Dittersdorf v ji sledovaném období (1756–1777) ke čtvrtému nejvíce vydávanému autorovi z celkem patnácti skladatelů vídeňského prostoru, které její práce rozebírá.²⁶ Pro dané období nalezla dohromady více než 180 edic těchto autorů. V případě Ditterse se jedná o vydání 74 děl v rámci 25 edic.²⁷

²¹ Ve Francii vydané tisky symfonií obsahují pouze příjmení „Kohaut“, z dochovaných rukopisných pramenů a dobových katalogů lze však předpokládat, že autorem děl byl spíše Karl Kohaut než jeho mladší bratr Josef, který se ve Francii usadil v roce 1762. Primát Wagenseila mezi vídeňskými autory u pařížských nakladatelů uvádí také Schulmeister, Karla Kohauta do korpusu sledovaných skladatelů nicméně nezahrnuje kvůli záměně za Josefa.

²² Je možné, že se pobytu v Paříži zúčastnil také Karlův mladší bratr Josef Kohaut, který v Paříži později završil svoji hudební kariéru. K hudebníkům v doprovodu hraběte z Kaunitz-Rietbergu v Paříži nejnověji viz Jana Franková, „The Work of Karl Kohaut in the context of central-european collections,“ *Hudební věda* 56, č. 2 (2019): 126–130.

²³ Gerhard Croll, „‘Gli allegri e presti sono molto veloci, e legati’ eine authentische Spielanweisung eines Komponisten für seine Musik,“ in *Musicus perfectus: studi in onore di Luigi Ferdinando Tagliavini*, ed. Pio Pellizzari (Bologna: Patron, 1995), 185–190.

²⁴ V případě Kohauta se jedná o jednu sinfonii v op. III sbírky *Vari autori* u Jeana-Baptisty Veniera (RISM B/II, 357), jež možná vyšla ještě před rokem 1756; v případě Wagenseila datuje Schulmeister do období kolem roku 1756 celkem čtyři edice jeho děl u různých nakladatelů: šest orchestrálních trií op. 2 u Antoina Hubertyho (RISM A/I W 25), šest triových sonát u Charles-Nicolase Leclerca (RISM A/I W 33), jedna sinfonie v op. V sbírky *Vari autori* Jeana-Baptisty Veniera (RISM B/II, 276) a blíže neurčený počet symfonií ve společné sbírce šesti symfonií spolu s díly Ignaze Holzbauera, op. 1 u A. Hubertyho (RISM A/II, 357), viz Schulmeister, „Antoine Huberty,“ 57.

²⁵ Schulmeister, „Antoine Huberty,“ 235, 240, 247.

²⁶ Jedná se o tyto skladatele: J. Haydn, J. K. Vaňhal, G. Ch. Wagenseil, C. Ditters von Dittersdorf, F. Asplmayr, J. A. Štěpán, L. Hofmann, F. L. Gassmann, P. Gebhardt, Huber, G. A. Mattielli, Schleger, F. Fauner, C. d'Ordenez, V. Pichl. Viz Schulmeister, „Antoine Huberty,“ 32–40.

²⁷ Schulmeister, „Antoine Huberty,“ 59.

Chronologie edic vydávaných u francouzských nakladatelů představuje značnou komplikaci pro bližší studium recepce daného autora. Francouzští nakladatelé totiž obvykle tisky nedatovali. Důvodem byla snaha udržet jejich nadčasovou aktuálnost. Dle dobového tisku dokonce „obchodníci s hudebninami mají za to, že hudba stárne rychleji než jiná umělecká díla“.²⁸ Datum vydání tak lze zpřesnit pouze díky dochované inzerci a katalogům jednotlivých vydavatelů, jejichž datace je známá. Hlavními zdroji těchto informací jsou obsáhlá pramenná edice inzerce od Anik Devriès-Lesure a faksimilové edice vydavatelských katalogů s připojenou datací od Cari Johansson, Françoise Lesura a Anik Devriès-Lesure. Spolu s prameny podchycenými v katalozích RISM v sérii A/I a B/II použila tyto prameny pro přehled Dittersdorfových pařížských tisků do roku 1777 také Sarah N. Schulmeister. Přehled Dittersdorfových tisků včetně pařížských edic, obsahující také identifikaci vydaných děl z dochovaných tisků, vytvořila však již Grave ve své disertační práci. Ta zmiňuje i několik edic Dittersdorfových děl pod jménem jiného autora.²⁹ Pro potřeby této studie kompletujeme oba stávající přehledy a rozšiřujeme je o další tisky nalezené v katalozích po roce 1777, v přehledu uvádíme také kolektivní sbírky, jež se dochovaly, nebo bylo jejich obsah možno zjistit z dobové inzerce či vydavatelských katalogů.

Na základě zmíněných pramenů a literatury můžeme přehled Dittersových instrumentálních děl vydaných v Paříži rozšířit na celkem 94 skladeb vydaných pod jménem Ditters v rámci 36 tisků až do roku 1800 (viz Tabulky 3–5). V tomto celku je však třeba zpřesnit více údajů. Pouze od 19 ze zmíněných 36 tisků jsou známy dochované exempláře a ty obsahují celkem 47 děl připsaných Dittersdorfovi. Ve třech případech je vydáno stejné dílo ve dvou různých edicích, v jednom případě byl tisk původně obsahující tři skladby rozšířen o další tři, celkem je zde tedy vydáno 41 různých skladeb. Ani u nich však není atribuce Dittersdorfovi vždy jednoznačná (viz přehled vydaných děl, Tabulka 6). Pod jeho jménem byla vydávána díla i jeho současníků, ať už J. K. Vaňhala, V. Pichla, J. a M. Haydnů či F. L. Gassmanna. Naopak tvorba, již lze Dittersdorfovi atribuat, se objevuje v tiscích vydaných v Paříži také pod jmény jiných autorů: J. Haydn, I. Holzbauer a C. J. Toeschi. Vyčleníme-li chybně atribuovaná díla, zjistíme, že v dochovaných tiscích bylo skutečně Dittersdorfových děl, či velmi

²⁸ „Les marchands de musique prétendent que la musique vieillit plus promptement que les oeuvres des autres arts“ *Almanach musical*, 1781, cituji dle Devrès – Lesure, *Dictionnaire des éditeurs*, vol. 1, 11.

²⁹ Její přehled obsahuje informace o tiscích: C, D, E, F, I, J, Jbis, K, M, N, O, Q, R, S, T, U, V, W, Z, AA, BB, CC, d, e a také I, III, IV. Viz Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 51–60.

pravděpodobně jeho děl, v Paříži v 18. století vydáno celkem 48, z toho u tří zůstává Dittersdorfovo autorství sporné.³⁰

Celkově, tedy včetně dnes ztracených edic, byly od Dittersdorfa v Paříži vydávány zejména symfonie (celkem 75) v obvyklém obsazení pro dvoje housle, violu, bas a dva hoboje a horny, přičemž dechy jsou často uváděny ad libitum. Dále pak zde bylo vydáno celkem dvanáct sonát pro dvoje housle a bas, dva koncertantní kvartety pro dvoje housle, violu a bas a dvě cassace (první pro ob solo, vn solo, 2 vle, 2 cor, b a druhá pro vn, vla, 2 cor, b). U dalších dvou symfonií je obsazení rozšířeno o koncertantní housle nebo o dva fagoty. U jednoho tisku serenád (X), jehož žádný exemplář se nedochoval a ani nebyl inzerován (je znám pouze z katalogu nakladatele, viz Tabulka 3), nelze přesné obsazení odhadnout.³¹ Konečně je známa existence jednoho tisku obsahujícího tři klavírní sonáty pro čtyři ruce (tisk DD). Žádnou další Dittersdorfovu produkci u pařížských nakladatelů nenajdeme.

Pokud se chceme zamyslet nad způsobem, jakým se Dittersdorf k vydávání svých děl ve Francii dostal, je třeba se zaměřit blíže na přehled těchto tisků. Jeho tvorba byla mezi pařížskými nakladateli zjevně poměrně oblíbená. O první edici, která zřejmě obsahovala Dittersova díla, se dozvídáme pouze z tisku. Zde bylo vydání anoncováno jako:

Six Symphonies à quatre parties obligées, 2 violons, alto & basse chiffrée par M. TYTER, allemand, 1er œuvre. Prix 9 liv. A Rouen & à Lyon, chez les marchands de musique ; & à Paris chez le sieur Bordet, auteur & m^e de musique, rue S. Honoré, vis-à-vis le Palais royal & aux adresses ordinaires.³²

Již z textu inzerátu je zřejmé, že se v tu chvíli jednalo o neznámého skladatele. Vydání se v Paříži ujal Toussaint Bordet, učitel hry na příčnou flétnu, který v letech 1753 až 1759 vydával své vlastní skladby a až následně začal distribuovat díla dalších skladatelů. V polovině 60. let převzal obchod po Mme Vendôme a s ním i edice prvních opusů mladého Mozarta (Köchel 6, 7, 8, 9).³³ Krátce na to vydal zmiňovanou sbírku snad Dittersových symfonií, jejíž žádný exemplář se nedochoval. Žádnou další edici tohoto autora již nevydal.

³⁰ Jedná se o symfonie K0, F-11, Q:F7; K37, B^b-4, Q:B^b1; K38, F-21, Q:F11. Do tohoto přehledu nezahrnujeme obsah tisku R (viz tabulka pařížských tisků), jehož žádný exemplář se nedochoval a v něm vydané skladby jsou známy pouze prostřednictvím informace z Breitkopfova katalogu.

³¹ Krebs uvádí existenci pouze tří serenád (K128, K129 a K130), u nichž žádný pařížský tisk nezmínuje. Je přesto možné, že se jedná o sérii děl, která byla v Paříži vydána.

³² Cituji dle Devriès-Lesure, *L'Édition musicale*, 162. Inzerát měl vyjít celkem ve třech periodikách: *Annoces, affiches et avis divers*, 27. února 1766 (s. 153), *L'Avant Coureur*, 31. března 1766 (s. 197) a *Mercur de France*, prosinec 1766 (s. 174–175).

³³ O Bordetovi blíže viz Devriès – Lesure, *Dictionnaire des éditeurs*, vol. I, 38.

Tab. 1: Počet Dittersdorfových děl vydaných v Paříži v průběhu 18. století

Od roku 1767 se frekvence tisků Dittersových děl značně zvýšila a zároveň dosáhla i svého vrcholu. Hned tři sbírky po šesti symfoniích a triích a tři edice samostatných děl vyšly v letech 1767 a 1768 u nakladatelství Bureau d'abonnement musical, v roce 1774 ještě následovala edice čtyř dalších symfonií. Toto nakladatelství vzniklo s revoluční myšlenkou umožnit půjčování hudebnin za roční poplatek; u jeho zrodu stáli vlámský malíř Antoine de Peters a původem turínský houslista Jean-Baptiste Miroglio. Dle Schulmeister se jednalo po Antoinu Hubertym a Louisi-Balthazardovi de La Chevardière o třetího nejvýznamnějšího vydavatele děl autorů vídeňského okruhu v letech 1756–1777.³⁴ V roce 1767 začal Dittersova díla vydávat i nakladatel Jean-Baptiste Venier, který vydal také první pařížské tisky K. Kohauta, L. Hofmanna, C. d'Ordoneze a snad i G. Ch. Wagenseila.³⁵ Z dalších nakladatelů, u nichž vyšlo více Dittersdorfových děl, lze zmínit Antoina Bailleux, houslistu, který převzal v roce 1764 obchod s hudebninami „à la Règle d'or“ a patřil k významným nakladatelům instrumentální hudby, včetně autorů vídeňského prostoru. Konečně Jean-Georges Sieber, původem bavorský hornista, který od roku 1762 hrál v orchestru pařížské opery a také v orchestru *Concert spirituel*, vydal Dittersových šest trií a tři symfonie (tisky L a Q) mezi prvními tisky svého v roce 1771 otevřeného nakladatelství.

³⁴ Schulmeister, „Antoine Huberty“, 66.

³⁵ První tisky Wagenseilových děl vyšly s malým časovým rozestupem u nakladatelů: J.-B. Venier, Leclerc a A. Huberty, přesné datace nelze určit, viz Schulmeister, „Antoine Huberty“, 58 a 235–260.

Tab. 2: Přehled děl vydaných u pařížských nakladatelů pod Dittersovým jménem v 18. století

Ve své autobiografii Dittersdorf zmiňuje, že spolu se změnou jména při povýšení do šlechtického stavu mu vznikly potíže při objednávání vydání děl v Paříži.³⁶ Až na pouze z inzerce známý tisk klavírních sonát u Pleyela (tisk DD) uvádějí všechny pařížské tisky jako autora skutečně pouze jméno Ditters. Zmíněná citace navozuje dojem přímého kontaktu autora s nakladateli. Podíváme-li se na přehled autentických a chybně atribuovaných děl vydaných pod jeho jménem u jednotlivých nakladatelů (viz Tabulka 2), zjistíme, že přímé vazby na autora lze předpokládat snad u nakladatelství Bureau d'abonnement musical, A. Hubertyho či A. Siebera. V dalších případech množství nedochovaných tisků podobný úsudek neumožňuje, to je i případ J.-B. Veniera. Celkově z dochovaných tisků tvořily chybné atribuce přibližně pětinu. Zcela jiný poměr autenticity vykazují například pařížské tisky Josepha Haydna, jehož první díla byla v Paříži vydána roku 1764, tedy téměř paralelně s Dittersdorfovými. Dle Schulmeister lze do roku 1777 nalézt celkem 170 děl v dochovaných tiscích, z nichž celých 71 je chybných atribucí.³⁷ Schulmeister to vysvětluje kromě všeobecné známosti autorova jména také velkým množstvím edic v Paříži dané doby, kde se snáze schovaly mylné atribuce, oproti například amsterdamským vydáním, u nichž nachází pro případ Haydna,

³⁶ „Dieser mein veränderter Name hat öfters, insonderheit bey unmittelbaren Bestellungen von manchen meiner Compositionen von Paris aus, zu allerhand Mißverstand Veranlassung gegeben.“ *Karl von Dittersdorfs Lebensbeschreibung*, 212.

³⁷ Schulmeister, „Antoine Huberty“, 47ad.

jemuž jedinému tuto sondu do autenticity edic věnuje, pouze čtvrtinu chybných atribucí. Pod Haydnovým jménem bylo vydáno i několik děl Ditterse, zajímavé ale je, že i minimálně jedna skladba Haydnova vyšla v Paříži pod Dittersovým jménem (viz tisk b).

Jak již bylo zmíněno, Ditters zkomponoval více než polovinu svých známých symfonií do roku 1770. Z přehledu jeho alespoň částečně datovatelných vydaných děl v Paříži vyplývá, že až na drobné výjimky vznikla díla nejpozději v 60. letech 18. století. K navázání kontaktu s pařížskými nakladateli tedy mohlo dojít v posledních letech fungování orchestru knížete Hildburghausena, kdy se Ditters dle své autobiografie nacházel v tíživé finanční situaci. Po rozpuštění knížecího orchestru v roce 1761 byl přijat do orchestru vídeňské opery, již řídil Giacomo Durazzo. Ještě v orchestru knížete Hildburghausena navázal Ditters úzké přátelství s Christophem Willibaldem Gluckem, s nímž se vydal v roce 1763 na studijní cestu do Itálie. Kromě kontaktu, který s pařížskými nakladateli zjevně udržoval G. Ch. Wagenseil v 50. letech 18. století a také snad K. Kohaut po návratu z vyslanecké mise hraběte z Kaunitz-Rietbergu, byli Gluck a Durazzo dalšími možnými zprostředkovateli vydání nejen Dittersových děl u pařížských nakladatelů. V roce 1764 vydal v Paříži Gluck partituru *Orfeá* u nakladatele Nicolase-Bonaventury Duchesna specializovaného na komické opery, včetně například libret či souborného díla Favartova. Z osob z okruhu hraběte a od roku 1764 knížete z Kaunitz-Rietbergu, které měly v dané době vazby na Paříž, lze zmínit ještě hraběte van Swieten, který zde pobýval v letech 1760 až 1763 a docházel do salonu de La Pouplinière, jehož byl o deset let dříve hostem i Kaunitz.

Salon Alexandra Le Riche de La Pouplinière bývá považován za prostředníka přijetí nových děl u pařížských nakladatelů a na koncertech *Concert spirituel*. Je možné, že vazby vídeňských kruhů na tohoto pařížského mecenáše skutečně podpořily přijetí děl pocházejících z Vídně.³⁸ Současné povědomí o programech *Concert spirituel* umožňuje identifikaci jen velmi malého množství hraného repertoáru, většinou je nutné se spokojit pouze se jmény autorů, s ohledem na instrumentální díla mnohdy i to chybí. V případě Dittersdorfa se jeho jméno na programech objevuje nejdříve v roce 1774, tedy v době kdy již koncerty obsahovaly dvě symfonie k zahájení každé poloviny večera, nelze však vyloučit, že zde byl hrán již dříve.³⁹

³⁸ S ohledem na hudebníky ve službách de La Pouplinière tezi o jeho podpoře vydávání děl a přijímání skladeb v *Concert spirituel* vyvrací Hennebelle, *De Lully à Mozart*, 219–222. V případě zahraničního repertoáru se však situace jeví odlišná.

³⁹ Dobové ohlasy na koncerty zmiňují Ditterse mezi autory symfonií hraných v průběhu března a dubna 1774 a v dubnu 1775. U dalších koncertů je již přesně uvedeno, že začínaly Dittersovou symfonií: 22. března 1780 („nová“ symfonie!), 28. března 1780, 9. dubna 1781, 12. dubna 1781

Rozmach edic autorů vídeňského okruhu v Paříži nastává v roce 1756, tedy v roce sepsání nové alianční smlouvy mezi Rakouskem a Francií, která razantně změnila mocenské poměry v Evropě. Mezi prvními nakladateli slavil úspěch J.-B. Venier se svými sbírkami *Vari autori*; jejich první opusy, včetně první symfonie K. Kohauta, lze však pravděpodobně datovat ještě před rok 1756. Lze tak předpokládat, že první kontakty s pařížskými nakladateli vznikly díky strůjci alianční smlouvy Václavu Antonínu z Kaunitz-Rietbergu a jeho pařížské vyslanecké misi. S rozmachem vydávání děl vídeňských autorů na pařížském trhu úzce souvisí právě od roku 1756 fungování nakladatelství Antoina Hubertyho, který byl jejich největším tiskařem, jak dokazuje ve své práci Schulmeister. Tato situace se však nijak zásadně nedotkla pařížských tisků Dittersdorfových děl, jejichž pouze jeden opus obsahující postupně šest symfonií Huberty vydal (tisk J/Jbis). Dittersovy kontakty s pařížskými nakladateli tak mohly mít původ spíše v osobních vazbách mezi hudebníky, stejně jako v nápomocné síti diplomatických kruhů.

Je otázkou, zda k výběru vydání svých děl volil Ditters Paříž s ohledem na nějaké bližší vazby sebe či svého okolí na tuto metropoli, či zda výběr ovlivnila pouze shoda okolností a rozvíjející se tiskařský průmysl hudebnin v tomto městě. V každém případě patří Dittersovy pařížské tisky k jeho zcela prvním edicím. Až v roce 1769 je následovaly první edice u J. J. Hummela v Amsterdamu, nedlouho poté také edice v Londýně u Bremnera. Z dochovaných tisků lze usoudit, že Dittersdorf vydával svá díla zřejmě ve více zemích nezávisle a z vlastní vůle. Vydání týchž děl se totiž mezi nakladateli opakují jen minimálně, pařížské tisky v takových případech po většině předcházejí jiná vydání. Na praxi vydávat táž díla paralelně na různých místech jako způsob ochrany skladatelů před pirátskými edicemi upozorňuje Devriès-Lesure na příkladu Mozarta, Haydna a Beethovena, jejichž díla byla vydána na různých místech v rozmezí několika týdnů či měsíců.⁴⁰ Taková situace snad mohla nastat v případě některých Dittersových děl vydaných nedlouho po pařížském vydání také v Amsterdamu u J. J. Hummela. Zda se však v tomto případě naopak nejednalo o pirátské vydání na základě pařížského, by snad pomohla určit detailní analýza obou tisků; tu však nebylo možno pro přípravu této studie provést. V případě londýnského vydání Dittersovy symfonie (K19; C-16; C10), které se obecně dostalo v kontrastu k dalším dílům neobvykle velkého počtu vydání, lze však o pirátském tisku na základě Venierovy *Simfonie*

a 11. dubna 1786. Viz Pierre, *Histoire du Concert Spirituel*, N°921, 930, 1020, 1026, 1045, 1048, 1175. Podobně pozdní přijetí na programy *Concert spirituel* se týká i tvorby Josepha Haydna, který se na programech poprvé objevil v roce 1773, od roku 1778 pak byla jeho díla hrána na koncertech bez vynechání až do uzavření instituce v roce 1790.

⁴⁰ Anik Devriès, „Paris et la dissémination des éditions musicales entre 1700 et 1830,“ *Revue de Musicologie* 84, č. 2 (1998): 298.

périodique XXXVIII (tisk F) uvažovat. Oba tisky totiž uvádějí shodné sériové číslo v rámci ediční řady a dílo zde bylo vydáno s vynecháním III. věty. To je zřejmě případ i pozdějšího pařížského vydání díla u nakladatele Bailleux (viz tisk e).

Po již zmíněných Paříži, Amsterdamu a Londýně vydával Dittersdorf svá další díla až v 80. letech ve Vídni a u německých nakladatelů. Zde stejně jako v pozdějších londýnských edicích převažovaly tisky jeho vokálních děl, která také slavila úspěch na místních jevištích. V případě jeho prvních edic však hlavní úspěch tkvěl v symfonické tvorbě, která byla v té době v Paříži módní záležitostí a nabízela tak uplatnění u tamních tiskařů autorům, v jejichž domovských krajích tyto možnosti nebyly. Ve Vídni sice první edice začaly vycházet s návratem A. Hubertyho v roce 1777 z Paříže, Dittersdorf zde však začal vydávat až o necelých deset let později u nakladatele Artarii. Zřejmě upřednostňoval vazby na zahraniční nakladatele, s nimiž měl zkušenosti. I když byla Paříž v polovině 18. století Mekkou vydávání hudebnin, lze spatřovat počátky tamějších edic skladatelů vídeňského okruhu v přímé vazbě na kulturní politiku Václava Antonína z Kaunitz-Rietbergu a jeho osobní vazby v obou metropolích.

Tabulka 3: Přehled samostatných edic pod Dittersovým jménem u pařížských nakladatelů do roku 1800

	Název publikace	Nakladatel, rok vydání	Odkazy ⁴¹
A	<i>Six Symphonies à quatre parties obligées, deux violins, alto & basse chiffrée, op. I...</i>	Bordet, [1766]	27. 2. 1766 (AA, 153); 31. 3. 1766 (AvC, 197); Pros. 1766 (MF, 174ad)
B	<i>Sei Sonate a tre per violino primo, violino secondo e basso. Composte del Signor Ditters. Tedesco. Opera I.a</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1767]	RISM A/I, D 3286 30. 7. 1770 (AvC, 482); 6. 8. 1770 (AA, 787) Joh. 15 (1767?)
C	<i>Six Symphonies à huit parties...op. II.</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1767]	Joh. 15 (1767?)
D	<i>Six Symphonies à huit parties... op. III</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1767]	Joh. 15 (1767?)
E	<i>Sinfonia nel gusto di cinque nazioni a quatro stromenti obligati, con due oboe e corni da caccia ad libitum. Del Signore Ditters.</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1767]	RISM A/I D 3277 12. 10. 1767 (AvC, 642); 19. 10. 1767 (AA, 830)
F	<i>Sinfonie a più stromenti. Composte da vari autori... Sinfonia XXXVIII del Sigr Ditters</i>	Venier, [1767]	RISM A/I D 3279 RISM B/II, s. 357 14. 12. 1767 (AvC, 786, 979)

⁴¹ *L'Avant-Coureur* (AvC); *Annonces, affiches et avis divers* (AA); *Courrier des spectacles* (CS); *Journal de la librairie* (Jlib); *Journal de Paris* (JP); *Mercure de France* (MF); C. Johansson, *French Music Publishers* (Joh. + číslo faksimile katalogu); A. Devriès – F. Lesure, *Dictionnaire des éditeurs*, vol. 2 (Dev. + číslo faksimile katalogu).

	Název publikace	Nakladatel, rok vydání	Odkazy ⁴¹
G	<i>Cassationa a oboe solo, violino solo, viola prima, viola seconda, corno primo, corno secondo e basso</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1768] ⁴²	RISM A/I D 3283 Joh. 17 (1769)
H	<i>Cassationa seconda per violino e viola, due corni con basso</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1768]	RISM A/I D 3284, DD 3284 22. 8. 1768 (AvC, 531); 29. 8. 1768 (AA, 739) Joh. 17 (1769)
I	<i>Six symphonies à huit parties, composées par Charles Ditters. Premier violon, et M^{re} de musique du Prince Esterazi. Œuvre IV.</i>	Baillieux, [1769]	RISM A/I D 3255 26. 6. 1769 (AvC, 403) Není v katalogu Baillieux
J	<i>III Symphonies à quatre parties obligées, avec hautbois et cors ad libitum. Composées par C. Ditters, premier violon chez l'Empereur, Œuvre 5e</i>	Huberty, [1769]	RISM A/I D 3256
Jbis ⁴³	<i>Six Symphonies à quatre parties obligées, avec hautbois et cors ad libitum. Composées par C. Ditters, premier violon chez l'Empereur, Œuvre 5e</i>	Huberty, [1769]	RISM A/I DD 3255a
K	<i>Symphonie à grand orchestre... les hautbois et cors sont ad libitum, mis au jour par Mr Hugard de St. Guy.</i>	Hugard de St. Guy, [1770]	RISM A/I D 3262 7. 5. 1770 (AA, 402)
L	<i>Six trios à deux violons et basse... op. VI...</i>	Sieber, [1771]	28. 1. 1771 (AA, 70)
M	<i>Symphonie périodique ... No. XLI.</i>	Venier, [1771]	Joh. 123 (1771 or 1772)
N	<i>Symphonie périodique ... No. XLII.</i>	Venier, [1771]	Joh. 123 (1771 or 1772)
O	<i>Trois symphonies... cors et oboe ad libitum...op. VI.</i>	Venier, [1771]	Joh. 123 (1771 or 1772)
P	<i>Symphonie périodique... No VI.</i>	Hugard de St. Guy, [1771]	Dev. 106 (1771)
Q ⁴⁴	<i>III Symphonies à quatre parties obligées avec hautbois et cors ad libitum. Composées par Ditters, premier violon chez l'Empereur, Œuvre [11e]⁴⁵</i>	Sieber, [1771]	RISM A/I D 3259 Joh. 102 (1771?)

⁴² Schulmeister datuje tisk do roku 1769 dle dochovaného katalogu Joh. 17 (1769). Tato datace je však nepravděpodobná s ohledem na tisk druhé cassace (viz tisk H) datovatelný dle dobové inserce do roku 1768. Viz Schulmesiter, „Antoine Huberty“, 236.

⁴³ Původně vydání tří symfonií bylo rozšířeno na šest. Grave si myslí, že J, resp. Jbis znovu vydal Leduc (viz jeho katalog z 1781), dále uvádí, že Jbis je zmíněn v katalogu Preudhomme (c. 1779), který Hubertyho sklad převzal. Viz Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 54. Je nicméně pravděpodobnější, že se jednalo pouze o doprodej převzatých hudebnin, než o dotisk.

⁴⁴ Grave nepovažuje dochovaný exemplář tisku Q za op. XI z katalogu nakladatele a ten uvádí zvlášť jako ztracený tisk. Viz Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 52–53. Jelikož dochovaný tisk nenese opusové číslo na titulní straně, identifikuje jej Grave za symfonie op. VI dle Breitkopfova katalogu (1773). Zde se však zřejmě jedná o omyl v opusovém čísle, protože incipity z Breitkopfova katalogu se shodují s tiskem Q a žádné další symfonie kromě op. XI obsahujícího dle uvedené ceny zjevně

	Název publikace	Nakladatel, rok vydání	Odkazy ⁴¹
R	[Six] <i>Simphonies... op. VIII.</i> ⁴⁶	Bailleux, [1773]	Joh. 4 (1773?)
S ⁴⁷	<i>Tre Sinfonie a piu stromenti, le parti d'oboe e corni da caccia sono ad libitum... op. XII.</i>	Venier, [1773]	25. 1. 1773 (AvC, 51); 28. 1. 1773 (AA, 74), Únor 1773 (MF, 180)
T	<i>Raccolta del harmonia. Collezione sessantesima undecima del Magazino musicale. Quattro sinfonie per due violini, due oboe, flauti o clarinetti, due corni, alto viola, é basso. Composte per il Signore Carlo Ditters. Opera VII.</i>	Bureau d'Abonnement musical, [1774]	RISM A/I D 3257
U	<i>Symphonie périodique ... No. XLIII.</i>	Venier, [1775]	Dev. 205 (1775)
V	<i>Symphonie périodique ... No. XLIV.</i>	Venier, [1775]	Dev. 205 (1775)
W	<i>Symphonie périodique ... No. XLV.</i>	Venier, [1775]	Dev. 205 (1775)
X	[Trois] <i>Serenades</i>	Cousineau, [c. 1779]	Dev. 31 (c.1779)
Y	<i>Première Symphonie pour deux violons, deux hautbois, deux cors, alto & basse, composée par Ditters</i>	Mlle de Silly, [1780]	2. 8. 1780 (JP, 875)
Z	<i>Six simphonies à grand orchestre pour deux violons, deux outbois ou flutes, deux cors ad libitum, alto viola, et basse; composées par Charles Ditters. Premier violon, et M^{re} de musique, du Prince Esterazi. Œuvre XIII.</i>	Bailleux, [1781]	RISM A/I D 3258 14. 12. 1780 (JP, 1422) Joh. 8 (1781)
AA	<i>Simphonie périodique à deux violons, alto et basse, deux hautbois, deux cors. Composée par [bez uvedení]. N°1⁴⁸</i>	Sieber, [1782]	RISM A/I D 3267 Joh. 111 (1782)
BB	<i>Simphonie périodique à deux violons, alto et basse, deux hautbois, deux cors. Composée par Ditters. N°2</i>	Sieber, [1782]	RISM A/I D 3268 Joh. 111 (1782)

tří symfonie se v Sieberově katalogu nevyskytují. Je také možné, že Breitkopfovo určení opusu bylo správné a že odkazoval k tisku jiného nakladatele, Breitkopf totiž jména nakladatelů neuvádí. V úvahu by přicházelo vydání tří symfonií op. VI u Veniera, tisk O, z roku 1771. Protože se žádný exemplář tohoto tisku nedochoval, nelze tento problém rozsoudit, zdá se však málo pravděpodobné, že by tatáž sada děl vyšla takřka paralelně u dvou různých nakladatelů ve stejném městě.

⁴⁵ Opusové číslo uvedeno pouze v katalogu editora, na tisku necháno prázdné místo.

⁴⁶ Schulmeister odhaduje zřejmě dle ceny, že se jednalo o sbírku šesti symfonií. Viz Schulmeister, „Antoine Huberty“, 238. V Breitkopfově katalogu je zmíněn op. VIII pouze se třemi symfoniemi, a to K6, K11, K45.

⁴⁷ Grave má za to, že Venierův tisk S vydal v roce 1788 také Boyer (viz Joh. 100). Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 83. Vzhledem k tomu, že daný katalog nakladatele obsahuje i další edice vydané dříve Venierem, včetně *Simphonie perioque XXXVIII, XLI–XLV*, je pravděpodobnější, že se zde jedná o doprodej převzatého skladu nakladatele spíše než o dotisk.

⁴⁸ Jméno autora na titulním listě neuvedeno, identifikováno na základě katalogu nakladatele.

	Název publikace	Nakladatel, rok vydání	Odkazy ⁴¹
CC	<i>Simphonie périodique à deux violons, alto et basse, deux hautbois, deux cors. Composée par [bez uvedení]. N°3⁴⁹</i>	Sieber, [1782]	RISM deest Joh. 111 (1782)
DD	<i>Trois Sonates à quatre mains</i>	Pleyel, [1799]	10. 11. 1799 (CS)

Tabulka 4: Přehled kolektivních edic s díly pod Dittersovým jménem u pařížských nakladatelů do roku 1800

	Název publikace	Nakladatel, rok vydání	Uvedení autoři	Odkazy ⁵⁰
a	<i>Trois [!]⁵¹ quatuors pour deux violons, alto et basse obligés...</i>	Le Marchand, [1771]	De La Borde Ficher Haydn Ditters	Dev. 136 (1771)
b	<i>Tre divertimenti notturni a piu stromenti obligati...</i>	Desaint, [1775]	Ditters Bach Wreden	RISM B/II, s. 154
c	<i>Six quatuors concertant à deux violons, alto e violoncelle de vari- atory, gravés par Mlle de Silly.</i>	Mlle de Silly, [1778]	Dittersdorf Kammel Navoigille	RISM A/I V 985 RISM B/II, s. 296
d	<i>Trois simphonies à grand or- chestre...</i>	Boyer, [1783]	Rosetti Rigel Ditters	RISM B/II, s. 380 Joh. 89 (1783) 8. 4. 1784 (JP, 437)
e	<i>Quatre ouvertures composées par Guglielmi, Wanhal, Ditters, et Haydn; arrangées pour le clavecin ou forte-piano, et deux sonates par Clementi et Scarlatti</i>	Bailleux, [c. 1785]	Guglielmi Vaňhal Ditters Haydn	RISM B/II, s. 275

⁴⁹ Jméno autora na titulním listě neuvedeno, identifikováno na základě katalogu nakladatele.

⁵⁰ Viz pozn. 41.

⁵¹ Katalog zmiňuje, že sbírka obsahuje 3 díla a je zde uvedena cena 6 liber, což byla obvyklá cena pro sbírku tří děl, katalog však uvádí jména čtyř autorů. Schulmeister ve svém přehledu kolektivních sbírek s díly Ditterse u této sbírky uvádí také počet tří skladeb, viz Schulmeister, „Antoine Huberty“, 259.

Tabulka 5: Přehled pařížských tisků Dittersdorfových děl pod jmény jiných autorů do roku 1800

	Název publikace	Nakladatel, rok vydání	Odkazy ⁵²	Identifikování autoři
I	<i>IV Sinfonies e quartetti per due violini, alto e basso obbligati, obboe e corni ad libitum. Composte dal Sigr. Giuseppe Hayden. Maestro di capella ala corte di Viena. Opera XII.</i>	Venier, [1771]	RISM A/I H 3053 RISM B/II, s. 357 Joh. 123 (1771/1772) 5. 12. 1771 (AA, 959)	N°1 Haydn N°2 Schmitt N°3 Ditters (K28, 123; B ^b -2; B ^b 2), před 1768 N°4 Schmitt
II	<i>Six sinfonies... composées par G Hayden... oeuvre XIV.</i>	Bérault, [1772]	Dev. 7 (1773) 7. 5. 1772 (AA, 408) 15. 6. 1772 (AA, 531)	N°1 Haydn N°2 Haydn N°3 J. C. Bach?/Miča? N°4 Haydn N°5 Ditters (K0; A-17; Q:A6) před 1769 N°6 Haydn
III	<i>Six sinfonies pour deux violons, alto viola, basse, deux haut-bois, et deux cors de chasse. Composées par G. Hayden, Maître de chapelle à Vienne. Œuvre XIII.</i>	De La Chevardière, [1772]	RISM A/I H 3281 Joh. 56 (1772?) 14. 11. 1774 (AA, 915) 24. 12. 1774 (Jlib)	N°1 Haydn N°2–4 sporné N°5 Ditters (K0; D-47; D29), před 1770 N°6 sporné
IV	<i>Tre sinfonie à piu stromenti, del Signor Giuseppe Hayden. Maestro di capella a la corde de Viena. Opera XIX.</i>	Bérault, [1774]	RISM A/I H 3279 Dev. 8 (1774)	N°1 Dittersdorf (K0; e-1; e1), c. 1763 N°2 Dittersdorf (K14, 53, 122; B ^b -13; B ^b 7), před 1766 N°3 sporné
V	<i>Six symphonies... par MM^{rs}. Toeschi et Holzbauer</i>	Bailleux, [c. 1778]		N°5 Dittersdorf? (K0; F-19; Q:F4)
VI ⁵³	Reprint ad III	Le duc, [1785]	Joh. 75 (1786)	
VII	Reprint ad I	Boyer, Le Menu [1785]	RISM A/I H 3054	

⁵² Viz pozn. 41.⁵³ Grave zařazuje mezi autentická díla Ditterse vydaná pod jiným jménem také tisk *Six symphonies à grande orchestre dont les deuxieme, troisieme, quatrieme et sixieme avec des flutes obligées et les cors ad libitum. La premiere et la cinquieme peuvent s'exécuter à quatre parties. Composées par Mr Wanball. Oeuvre XXV*. Paris: Bailleux [c. 1781] a zde jako N°3 symfonii (K0; A-20; A13). Viz Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 59. V dochovaném exempláři tisku se však tato Dittersdorfova symfonie nenachází, viz F-Pc, H-229 (A-H).

Tabulka 6: Přehled identifikovaných Dittersdorfových děl vydaných u pařížských nakladatelů do roku 1800

	Identifikace děl	Datace ⁵⁴	Poznámky
B	K200; Yeon III: D1	před 1767	
	K201; Yeon III: G1	před 1767	
	K204; Yeon III: F1	před 1767	
	K202; Yeon III: B1	před 1767	
	K205; Yeon III: A1	před 1767	
	K203; Yeon III: C1	před 1767	
E	K18; A-12; A10	před 1766	
F	K19; C-16; C10	před 1766	bez III. věty London: Bremner [1773–1775], RISM B/II, s. 283 Liège: Bertrand [1776], RISM B/II, s. 91 <i>Pièces choisies de divers auteurs</i> , s. 1 [c. 1785], RISM B/II, s. 286 viz také e
G	K132; Yeon V: F5	c. 1768	
H	K134; Yeon III: D7		
J ⁵⁵	K0; F-13; Q: F8		<u>Schmittbaur</u>
	K11; B ^b -11; B ^b 6	c. 1763	Amsterdam: J. J. Hummel [1769/70] RISM A/I D 3271
	K0; F-11; Q: F7		jediný pramen díla
	K7; C-14; C16	před 1767	
	K0; F-4; Q: F2		<u>Gassmann</u>
	K1; C-9; C15	před 1766	Amsterdam: J. J. Hummel [1770], RISM A/I D 3272; op. 1 in Amsterdam: S. Markordt, s.d., RISM A/I D 3254
J/Jbis	K27; A-18; Q: A7		<u>Vaňhal</u>
	K17; E-3; E2 (Yeon IV: E1)	c. 1763	op. 1 in Amsterdam: S. Markordt, s.d., RISM A/I D 3254
	K28; F-5; F2	před 1766	viz také I
	K37; B ^b -4; Q: B ^b 1		attr. „Conte J. di Bachta“ (Breitkopf 1773) ⁵⁶
	K38; F-21; Q: F11		
	K39, 109; D-5; D5	c. 1766	viz také Q
K	K15; B ^b -3; B ^b 3 (Yeon V: B3)	c. 1763	Amsterdam: S. Markordt, s. d., RISM A/I D 3275
L	K212; Yeon III: C3 K213; Yeon III: F3 K214; Yeon III: A3 K215; Yeon III: D6 K216; Yeon III: G2 K217; Yeon III: B3		Amsterdam: J. J. Hummel [1772], RISM A/I D 3287, DD 3287 – verze všech 6 trií pro 2 housle a violu

⁵⁴ Uvedená datace je převzata z tematických katalogů Dittersdorfova díla: Yeon, *Carl Ditters von Dittersdorf*, Badura-Skoda – Grave, *Carl Ditters von Dittersdorf*.

⁵⁵ Krebs uvádí na základě katalogu Breitkopfa (1769) a Johann Adam Hiller: *Musikalische Nachrichten und Anmerkungen* (Leipzig 1770) mylný obsah sbírky jako: K11, K20, K21, K7, K22, K1. Avšak K20–22 ve sbírce ve skutečnosti otištěny nejsou.

⁵⁶ Viz Badura-Skoda – Grave, *Carl Ditters von Dittersdorf*, LXVIII.

Q ⁵⁷	K39, 109; D-5; D5	c. 1766	viz také Jbis
	K40, 29, 98; B ^b -9; B ^b 5	před 1766	
	K30; E ^b -17; Q: E ^b 9		Amsterdam: J. J. Hummel [1769] ⁵⁸ , Amsterdam: J. J. Hummel [1769], RISM A/I D 3269; autor F. X. Dušek
R ⁵⁹	K6; E ^b -6; E ^b 3	před 1764 ⁶⁰	Amsterdam: J. J. Hummel [1769], RISM A/I D 3269
	K11; B ^b -11; B ^b 6	c. 1763	Amsterdam: J. J. Hummel [1769], RISM A/I D 3271
	K45; E ^b -12; Q: E ^b 7		Amsterdam: J. J. Hummel [c. 1764] pod jménem J. G. Medera, RISM A/I M 1696
T	K41; E ^b -11; Q: E ^b 6		<u>V. Pichl</u>
	K42; E ^b -23; Q: E ^b 13		<u>M. Haydn</u>
	K5, 43; D-34; D20	c. 1763	bez III. věty
	K44, 112; D-38; D23	před 1766	III. věta nahrazena finale z K32; C-7; C5 trans. do D-dur
Z	K104; D-18; D12	c. 1766	bez III. věty
	K24, 96; E ^b -15; E ^b 8	před 1769	
	K35; F-27; F12	před 1772	
	K12; G-7; G4	před 1766	Amsterdam: S. Markordt, s.n., RISM A/I D 3269
	K47, 49; B ^b -6; B ^b 4	c. 1763	
	K0; G-18; Q: G7		<u>Vaňhal</u>
AA	K62; D-15; D9	c.1773–1779	
BB	K70; F-18; F9	c.1773–1779	
CC	K0; D-24; D15	c.1773–1779	autogr. hlasy v CZ-Pnm (Pachta) XXII C 25 ⁶¹
b	K0; Grave deest; Yeon deest		Hob II:9 (<u>J. Haydn</u>)
c	K0; Grave deest; Yeon deest		Žádné známé rkp. prameny; incipity viz RISM ID No.: 990066004
d	K71, 113; F-24; F10	c.1773–1779	
e	K19; C-16; C10	před 1766	bez III. věty, viz také F

⁵⁷ V dochovaném tisku jsou skladby číslovány IV–VI, což dle Grave vybízí k domněnce, že by se mohlo jednat o pokračování dvojdielné sbírky celkem šesti kusů, pokud nejde o tiskovou chybu. Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 52. Z ceny uvedeně v katalogu Siebera lze nicméně odvodit, že inzeroval sbírku pouze tři symfonii, viz Johansson, *French Music*, facs. 103 (1772).

⁵⁸ *Symphonies [...] de divers auteurs [...] Oeuvre première*. Amsterdam: J. J. Hummel [1769], RISM deest, B–Br. U obou tisků J. J. Hummela je jako autor uveden Ditters.

⁵⁹ Dle ceny uvedeně v katalogu nakladatele se jednalo zřejmě o sbírku šesti děl. Žádný její exemplář se však nedochoval. Breitkopf uvádí ve svém katalogu z roku 1773 přehled pouze tří děl, které měly být od Ditterse v Paříži vydány v op. VIII a které zde připojujeme. Je tedy možné, že se zde jedná o podobný případ jako u op. V u A. Hubertyho, který vyšel nejdříve se třemi díly a pak byl rozšířen na šest, jak navrhuje Grave, „First-Movement Form“, vol. I, 51–52.

⁶⁰ Dosud nejstarší známý datovaný opis díla pochází z roku 1764 (PL–OPsm, bez sign.), viz Miłosz Kula, „Stan zachowania rękopisów symfonii Carla Dittersa von Dittersdorfa w Polsce – rekonesans“, *Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ* 29, č. 2 (2016): Tab. 5.

⁶¹ Viz Oldřich Pulkert, „Carl Ditters von Dittersdorfs Autographen“, in *Carl Ditters von Dittersdorf. Z życia i twórczości muzycznej*, ed. Piotr Tarlinski a Hubert Unverricht (Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 2000), 97.

Legenda k tabulkám

Dittersdorfovy skladby identifikujeme pomocí čtyř stávajících katalogů. Pro základní identifikaci je použit katalog Krebsův, *Dittersdorfiana* (K+číslo, K0 značí, že dílo u Krebse nefiguruje), dále katalog symfonií z disertační práce Grave, „First-Movement Form“ (na druhé pozici v identifikaci skladby ve tvaru, který figuruje v Grave), konečně aktualizovaný katalog symfonií, který Grave vytvořila pro edici Dittersdorfových děl v Badura-Skoda – Grave, *Carl Ditters* (na třetí pozici v identifikaci skladby ve tvaru, který používá Grave v katalogu, u děl s označením „Q:...“ se jedná o skladby se spornou atribucí). V obou posledně zmíněných označeníh skladeb z katalogů je oproti zdroji znak pro béčko nahrazen malým „b“ v horním indexu. U komorní tvorby zpracované v Yeon, *Carl Ditters* je připojeno číslo z tohoto katalogu ve tvaru „Yeon ...“. V rámci poznámek jsou u sporných atribucí uvedena jména skutečných autorů, kde jsou známi.

Instrumental Works of Carl Ditters von Dittersdorf at Paris Publishers

Abstract

The production of Paris publishers in the second half of the 1700s is considered the most fruitful in contemporary Europe; as such it also significantly contributed to the dissemination of the repertoire of foreign authors, including composers from Central Europe. Carl Ditters von Dittersdorf ranks among the best-known Viennese composers of his generation, and it was perhaps even thanks to his success with Paris publishers that an awareness of his works has been preserved up until the present. Paris prints of his compositions belong to the very first editions; they appeared since 1766 and the greatest increase in the number of works published came in 1767. Dittersdorf's instrumental compositions, especially symphonies, orchestral trios, and trio sonatas, as well as several piano adaptations of symphonies were released by prominent French publishers specializing in foreign production. In total, information about 94 compositions, published under the name Ditters, was found in 36 prints dated up to the year 1800. The preserved copies allow for determination of an error rate equalling approximately one fifth in the authenticity of works published. A great majority of the identified works that were published in Paris were composed in the 1760s or earlier – i.e. at the time when Ditters worked in Vienna. It is probable that particularly the contacts within the Viennese circles of musicians and sponsors, including the high nobility, enabled Ditters to establish contact with Paris publishers that was apparently direct to a certain extent.

Instrumentální tvorba Carla Ditterse von Dittersdorfa u pařížských nakladatelů

Abstrakt

Produkce pařížských nakladatelů ve druhé polovině 18. století je považována za nejplodnější v Evropě této doby. Jako taková se výrazně podílela i na šíření repertoáru zahraničních autorů, včetně skladatelů středoevropského prostoru. Carl Ditters von Dittersdorf patří k nejznámějším vídeňským skladatelům své generace a snad i díky jeho úspěchu u pařížských nakladatelů přežilo povědomí o jeho tvorbě kontinuálně až do dnešní doby. Pařížské tisky jeho děl patří k jeho zcela prvním edicím, objevují se od roku 1766 s největším nárůstem vydaných děl v roce 1767. Dittersdorfova instrumentální tvorba, především symfonie, také orchestrální tria a triové sonáty a v malém množství klavírní úpravy symfonií vycházely u předních francouzských nakladatelů specializovaných na zahraniční produkci. Celkem se podařilo nalézt informaci o 94 skladbách vydaných pod jménem Ditters v rámci 36 tisků do roku 1800. Z dochovaných exemplářů lze odvodit přibližně pětinou chybovost v autenticitě vydávaných děl. Valná většina identifikovaných v Paříži vydaných děl byla zkomponována nejpozději na počátku 60. let 18. století, tedy v době, kdy Ditters působil ve Vídni. Je pravděpodobné, že právě vazby na vídeňské kruhy hudebníků a mecenášů včetně vysoké šlechty umožnily Dittersovi navázat zřejmě zčásti přímý kontakt s pařížskými nakladateli.

Keywords

Carl Ditters von Dittersdorf; Eighteenth-century music publishing; Paris publishers; Wenzel Anton von Kaunitz-Rietberg

Klíčová slova

Carl Ditters von Dittersdorf; Hudební edice 18. století; Pařížští vydavatelé; Václav Antonín z Kaunitz-Rietbergu

Jana Franková
Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě
jana_frankova@seznam.cz